

Jáma a kyvadlo - Edgar Allan Poe

1. Autor

- anglicko-americký romantik
- zakladatel horroru
- jeho otec byl alkoholik, jeho matka záhy po jeho narození umřela na tuberkulózu, jeho sestra byla mentálně postižená
- jako sirotka jej přijala rodina velkoobchodníků s tabákem
- studoval literaturu, ale univerzitu nedostudoval, protože měl problémy s alkoholismem
- jeho rodina o něj přestala mít zájem a nehodlala jej financovat
- ve finanční krizi se zapsal do armády, kde ale také neuspěl
- poté zvítězil v soutěži se svým dílem *Rukopis nalezený v láhvi*
- oženil se svou třináctiletou sestřenicí, později umírá na tuberkulózu
- pracoval jako redaktor, ale jeho práci komplikovaly drogy a alkohol - intenzivní stavy deprese
- v Anglii se věnuje horroru, hluboká psychologická analýza postav, napíše zde Jámu a Kyvadlo
- poté znovu odcestuje do USA, kde napíše třeba Havrana, báseň, kterou ohromí společnost
- zemřel záhadně, byl nalezen opilý

2. Autorský kontext

- *romantismus*:
  - protiklad k racionalitě a klasicismu
  - cit, tvarové bohatství, svoboda a volnost
  - příroda, či přírodní motivy
  - buřičství, narušení významu dosavadních hodnot
  - subjektivní vztah ke skutečnosti → individualita, harmonie s přírodou
  - obdiv k minulosti, mystice, exotice
  - důraz na tvůrčí svobodu umělce - směřování různých žánrů (lyrizace prózy - Puškin - Evžen Oněgin aneb román ve verších)
  - hlavní hrdina je často sám umělec, autobiografie či připodobňuje umělci
  - častými tématy jsou nenaplněná láska, rozpolcenost vnitřku postavy
  - zajímavý je čas v romantických dílech - buď minulost, nebo přítomnost
- dalšími autory světového realismu jsou:
  - *Walter Scott* - *Ivanhoe*
  - *Victor Hugo* - *Chrám Matky Boží v Paříži*
  - *Alexander Sergejevič Puškin* - *Evžen Oněgin*
  - *Hans Christian Andersen* - pohádky (cínový voják)
- nacházíme se v 19. století, období velkých změn, revoluční rok 1848, v podstatě většina států v Evropě jsou absolutistické
- v Čechách probíhá České národní obrození, s romantismem souvisí nejvíce třetí část, tedy vrcholná
  - romantikem byl Karel Hynek Mácha se svým *Májem*
  - Karla Jaromíra Erbena je spíše preromantik

- některá díla od Josefa Kajetána Tyla mají romantické rysy, například Poslední Čech, ale zároveň kritizoval Máchův Máj

3. Dílo

- hlavní idea díla: příběh zobrazuje období inkvizic ve středověku, respektive jejich konec, protože vězněný je nakonec osvobozen
- děj se odehrává v Toledském žaláři, který spravují inkvizitoři
- čas není v povídce upřesněn, ale jelikož se jedná o vyličení prakticky konce inkvizic, odhaduji, že se budeme pohybovat okolo začátku 19. století - inkvizice byly zrušeny
- **trestanec**: nemá jméno, byl odsouzen inkvizičním tribunálem k trestu smrti, je odvážný a vynalézavý
- **generál Lasall**: vysvobodí trestance z krypty
- *velmi stručný děj*: trestanec je pravděpodobně uvězněn za kacířství, autodafé (slavnostní prohlášení o rozsudku) - trest smrti, když se vyčerpaný trestanec probudí v cele, je nám představen hrdina vnitřně, skrze tok jeho myšlenek - monolog, potom prozkoumá celu, náhodou objeví uprostřed jámy, málem do ní spadne, potom usne, ale probudí se spoután na lůžku, nad ním je kyvadlo, které se pomalu houpe a snižuje, krysy mu pomohou dostat se z pout, ale geometrie místnosti se začne měnit, do kosočtverce, který se stále zplošťje, takže nutí trestance skočit do jámy, rozhodne se skočit, ale vtom jej chytí ruka generála, tím je ukončena inkvizice v Toledu (USA, Španělsko)
- hororové prvky, smyšlené, ale může být pravdivé
- psychologický rozbor myšlení postavy skrze vnitřní monology
- místnost mění geometrii, je pokrytá pláty a něch satanská znamení
- velice napínavý děj
- psychické týrání trestance, kyvadlo klesá asi týden